

Agnieszka Pazderska*

TOLERANCJA ZACHOWAŃ ZWIĄZANYCH Z SZERZENIEM NIENAWIŚCI W INTERNECIE W GRUPIE MŁODYCH DOROSŁYCH: ANALIZA EMPIRYCZNA

Streszczenie

Dostępność do internetu związana jest z wieloma zagrożeniami dla młodych ludzi, w tym kontaktem z mową nienawiści czy hejtem. Powszechność tego typu wypowiedzi może obniżać wrażliwość młodych użytkowników sieci na wspomniany problem. Zdarza się, że młodzi ludzie wobec nienawiści w internecie wyrażają obojętność, a czasami nawet uznają ją za zabawną bądź atrakcyjną. Celem artykułu było wskazanie poziomu tolerancji zachowań związanych z szerzeniem nienawiści w grupie młodych dorosłych. Hipotezą badawczą było założenie, że młodzi dorośli, pomimo częstego spotykania się z hejtem oraz mową nienawiści, cechują się niskim poziomem tolerancji zachowań związanych z szerzeniem nienawiści w internecie. Weryfikując hipotezę, przeprowadzone zostały badania sondażowe. Badania empiryczne potwierdzają hipotezę. Młodzi dorośli nie tolerują aktywności, których celem jest zniewaga, zastraszanie czy obrażanie innych internautów.

Słowa kluczowe: mowa nienawiści, hejt, młodzi dorośli, internet, tolerancja

Wstęp

Termin „nowe media” w latach 80. XX wieku był odpowiedzią na gwałtowne zmiany zachodzące w świecie mediów i komunikowania się. Konwersje dotyczyły wszystkich rodzajów mediów, tj. druku, fotografii, telewizji oraz telekomunikacji. Nowe media, wraz z wymienionymi powyżej zmianami, są elementem rewolucji technologicznej, która obecnie zdominowała życie codzienne człowieka¹. Już w latach 80. XX wieku pojawiły się opinie, iż środki masowej komunikacji „zanieczyszczają” środowisko społeczne. Jednakże w latach 90. XX wieku wspomniane

* Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, e-mail: agnieszka.pazderska@ukw.edu.pl, ORCID: 0000-0002-7412-4474.

¹ M. Lister [i in.], *Nowe media. Wprowadzenie*, Kraków 2009, s. 17–18.

dystopijne wizje zostały zastąpione przez wizje utopijne, w których innowacyjne technologie były postrzegane jako możliwość poprawy jakości życia i usprawnienie komunikacji międzyludzkiej. Jak wskazuje Jan van Dijk, po latach doświadczeń, od początku XXI wieku można już mówić o syntopijnej i wyważonej wizji rozwoju nowych mediów. Z jednej strony, istnieje wiele zagrożeń związanych z pojawieniem się nowych technologii, natomiast z drugiej, stanowią one istotny czynnik wspomagający rozwój społeczeństw². Do tych zagrożeń zaliczają się przede wszystkim różnego rodzaju kłótnie internetowe, trollowanie, a także cyberprzemoc, mowa nienawiści i hejt.

Celem artykułu jest ukazanie poziomu tolerancji zachowań związanych z szerzeniem nienawiści w internecie w grupie młodych dorosłych. Postawiono hipotezę badawczą, że młodzi dorośli pomimo częstego spotykania się z mową nienawiści i hejtem cechują się niskim poziomem tolerancji zachowań związanych z szerzeniem nienawiści w internecie i nie akceptują takich zachowań, jak zastraszanie, obrażanie czy znieważanie innych ludzi.

Zagrożenie występujące w internecie

Pomimo wielu pozytywnych stron nowych technologii komunikacyjnych i informacyjnych korzystanie z sieci internetowej niesie ze sobą wiele zagrożeń. Paul Levinson wyróżnił kilka z nich. Pierwszą negatywną konsekwencją są kłótnie internetowe, przemoc i trolle. Nie jest to przemoc *stricte* fizyczna, ale przemoc psychiczna, która często prowadzi do depresji, a w najgorszych przypadkach również do samobójstw. Przykładem tego typu zachowania jest *trolling*, który najczęściej odbywa się anonimowo. Zaangażowany *troll* pisze określone komentarze i posty w mediach społecznościowych w celu rozzłoszczenia swoich oponentów. Kolejną negatywną konsekwencją pojawienia się nowych mediów jest plotkowanie w sieci i cyberprzemoc. Cyberprzemoc zazwyczaj zaczyna się od kłótni internetowych czy plotek, które mają na celu ośmieszenie i upokorzenie danej osoby. W przypadku, gdy obraźliwe komentarze w stronę ofiary kieruje więcej niż jedna osoba, nie można mówić o plotkowaniu *online*, ale już o cyberprzemocy³. Wspomniane zjawisko to nic innego jak anonimowe nękanie przy pomocy telefonów komórkowych czy internetu⁴.

² J. Dijk, *Spoleczne aspekty nowych mediów: analiza społeczeństwa sieci*, Warszawa 2010, s. 11.

³ P. Levinson, *Nowe nowe media*, Kraków 2010, s. 257–263.

⁴ A. Belcer, *Modelowanie relacji młodzieży w środowisku cyberprzestrzeni* [w:] *Dzieci i młodzież w świecie technologii cyfrowej*, red. E. Janicka-Olejnik, K. Klimek, Łódź 2016, s. 9.

Ta forma przemocy może przekształcić się w *cyberstalking*, o którym mówi P. Levinson, wymieniając kolejną destrukcyjną cechę nowych mediów. *Cyberstalking* to prześladowanie konkretnej osoby w sieci. Jest to nieustanne kontaktowanie się z konkretną osobą w sieci, które spowodowane jest zazwyczaj obsesją lub szaleństwem⁵.

Wraz z rozwojem Web 2.0 portale społecznościowe stały się także przestrzenią do szerzenia nienawiści w internecie. W miarę jak *social media* zaczęły dominować w krajobrazie społeczno-politycznym w niemal każdym zakątku świata, praktyki rasistowskie pojawiały się w serwisach społecznościowych. Mowa nienawiści przejawia się poprzez memy i wykorzystywanie fałszywych tożsamości do podżegania do nienawiści⁶. Pomimo że historycznie najczęściej uwagi przyciągały kwestie związane z rasą i religią, to w XXI wieku zainteresowanie wzbudza także mowa nienawiści skierowana na orientację seksualną i płeć. Jest to jednak źródło zróżnicowanej debaty, gdyż te ostatnie kategorie tożsamości nie są objęte taką samą ochroną prawną, jak rasa i religia. Opinia publiczna w tych kwestiach jest podzielona. Grupy religijne wskazują, że rozszerzenie ochrony antydyskryminacyjnej może mieć negatywny wpływ na prawa człowieka, ponieważ kwestie seksualne naruszają ich wolność religijną⁷. Warto też wspomnieć o nagonkach na określone grupy społeczne, zawodowe czy poszczególne osoby. Są to kampanie nienawiści wobec np. LGBT+, nauczycieli, lekarzy czy sędziów. To skoordynowane działania, także o zabarwieniu politycznym, które prowadzone są w ramach dyskredytacji osób często niewygodnych dla władzy. Zjawisko to występuje w Polsce od lat i jest coraz bardziej nasilone.

W potocznym rozumieniu mowa nienawiści i hejting zazwyczaj traktowane są jako synonimy, jednakże jest to błąd. Mowa nienawiści ma mniejszy zakres użycia. Wywodzi się z języka angielskiego – *hate speech*. Według Raphaela Cohen-Almogora definiowana jest jako „mowy uprzedzenia, wroga i złośliwa wypowiedź skierowana do osoby lub grupy osób ze względu na niektóre z ich rzeczywistych, lub postrzeganych cech wrodzonych. Wyraża ona dyskryminujące, zagrażające, dezaprobuje, antagonistyczne i uprzedzające postawy wobec tych cech, które obejmują płeć, rasę, religię, pochodzenie etniczne, kolor skóry, pochodzenie narodowe, niepełnosprawność lub orientację

⁵ P. Levinson, *op.cit.*, s. 264.

⁶ A. Matamoros-Fernandez, J. Farkas, *Racism, Hate Speech, and Social Media: A Systematic Review and Critique*, „Television & New Media”, 2021, nr 22, s. 206.

⁷ C.V. Bell, *Hate Speech, Online and Social Media* [w:] *Encyclopedia of Social Media and Politics*, red. K. Harvey, Los Angeles–London–New Delhi–Singapore–Washington 2014, s. 622.

seksualną. Ma ona na celu zranienie, nękanie, zastraszenie, dehumanizację, poniżenie i represjonowanie grupy docelowej oraz wzbudzenie niechęci i brutalności wobec nich”⁸. Jak można dostrzec w przytoczonej definicji, mowa nienawiści jest nieodłącznie związana z wolnością wypowiedzi, prawami jednostek, grup i mniejszości oraz z koncepcjami godności, wolności i równości. Odnosi się do wyrażań, które propagują podżeganie do krzywdy, w szczególności do dyskryminacji, przemocy czy wrogości⁹.

Z kolei hejt określanymi jest jako skutek uboczny powstania internetu, w szczególności Web 2.0, dzięki któremu bierni odbiorcy stali się także twórcami treści. Słowo hejt pochodzi od angielskiego słowa *to hate*, które oznacza nienawidzić. Hejterzy to osoby, które wyrażają negatywne opinie, z reguły pozbawione merytorycznego sensu i uzasadnienia. Pomimo że badania statystyczne wskazują, iż tylko 2,5% wypowiedzi w internecie ma obraźliwy i agresywny ton, ich siła oddziaływania jest duża, co prowadzi do postrzegania medium jako nieprzyjemnej przestrzeni. Według Aliny Naruszewicz-Duchlińskiej przyczyną tego może być tzw. inklinacja pozytywna występująca w zachowaniach społecznych, która wskazuje, że neutralne i pozytywne komunikaty postrzegane są jako normalne, niezastługujące na zbytne zainteresowanie, natomiast główna uwaga koncentruje się na informacjach pejoratywnych¹⁰.

Według badań SW Research przeprowadzonych w 2015 roku ponad połowa badanych (53,4%) przynajmniej raz spotkała się z hejtem w internecie, natomiast 51,1% twierdzi, że fala nienawiści ma na celu skrzywdzenie lub ośmieszenie innej osoby¹¹. Jedne z najbardziej kompleksowych analiz na temat hejtu oraz mowy nienawiści zostały przeprowadzone w 2014 roku przez Centrum Badań nad Uprzedzeniami Uniwersytetu Warszawskiego. Respondenci deklarowali częsty kontakt z mową nienawiści, gdyż 66% z nich twierdziło, że styka się w internecie z antyromską narracją, 70% z rasistowskimi wypowiedziami, a 77% z homofobiczną mową nienawiści¹². Podobnie jest w badaniach prze-

⁸ R. Cohen-Almagor, *Freedom of Expression v. Social Responsibility: Holocaust Denial in Canada*, „Journal of Mass Media Ethics”, 2013, nr 28, s. 43.

⁹ I. Gagliardone [i in.], *Countering online hate speech*, Paris 2015, s. 10.

¹⁰ A. Naruszewicz-Duchlińska, *Nienawiść w czasach internetu*, Gdynia 2015, s. 7–8.

¹¹ *Hejt w sieci – wyniki badania SW Research (infografika)*, Marketing przy kawie, <https://marketingprzykawie.pl>, 3.08.2015 (5.09.2022).

¹² A. Stefaniak, M. Bilewicz, *Polska: wyzwania. Mowa nienawiści jako studium przypadku* [w:] *Polska w ruchu. Eksperti i młodzi liderzy o wielokulturowości, transformacji i aktywności*, red. M. Mazur-Rafał, M. Szarota, Warszawa 2014, s. 79.

prowadzonych w 2015 roku przez Monikę Czaplicką. Według tych badań 64% ankietowanych doświadczyło hejtu, natomiast 68% badanych przyznało się do hejtowania innych w sieci¹³. Z kolei z Polskich Badań EU KIDS Online 2018 wynika, że prawie co trzeci nastolatek spotkał się z mową nienawiści w internecie, a 8,7% doświadczyło jej osobiście¹⁴. Warto przytoczyć również badania przeprowadzone w 2014 roku przez Joannę Włodarczyk. Według ankietowanych mowa nienawiści nie jest głównym problemem w korzystaniu z sieci. Najczęściej badana grupa spotykała się z mową nienawiści skierowaną wobec Żydów, osób homoseksualnych oraz czarnoskórych. Według młodych ludzi biorących udział w badaniu obrażanie jest nierozzerwalnie związane z internetem, dlatego, ich zdaniem, nie należy się tym przejmować, a także nie należy reagować na tego typu działania. Taka postawa może wynikać z różnych czynników, m.in. obojętności, bezsilności, ale także z braku wiedzy na temat narzędzi do reagowania¹⁵. Powyższe wyniki wyraźnie wskazują, że hejt oraz mowa nienawiści jest poważnym zagrożeniem podczas korzystania z internetu. Z pozoru mało znaczące nienawistne komentarze mogą przyczynić się do poważnego niebezpieczeństwa w realnym życiu. Z badań Biura RPO i biura ODIHR/OBWE wynika, że rzeczywista skala przestępstw z nienawiści (ang. *hate crime*) w Polsce jest bardzo niedoszacowana, ponieważ jedynie 5% z nich jest zgłaszana na policję. Według tych badań ofiary takich przestępstw bardzo często zmieniają swoje codzienne nawyki – np. społeczność ukraińska rezygnuje z publicznego używania ojczystego języka, a muzułmanie unikają ubiorów kojarzących się z ich religią¹⁶.

Z tej przyczyny autorka niniejszego artykułu zdecydowała się zbadać zjawisko tolerancji w grupie młodych dorosłych odnośnie do zachowań związanych z szerzeniem nienawiści w internecie. Młodzi dorosli to osoby pomiędzy 18–20 a 30–35 rokiem życia. Należy zaznaczyć, że granica ta jest umowna i zależna od indywidualnego momentu rozpoczęcia ważnych procesów rozwojowych. Dolny próg

¹³ M. Czaplicka, *Hejt w internecie. Raport ilościowy*, Recepta na hejt – kampania społeczna ZnanyLekarz.pl i Wobuzza, <https://prowly-uploads.s3.amazonaws.com,1.09.2015> (5.09.2022).

¹⁴ Ł. Tomczyk, *Mowa nienawiści w internecie* [w:] *Polskie badanie EU KIDS Online 2018*, red. J. Pyżalski [i in.], Poznań 2019, s. 123–128.

¹⁵ J. Włodarczyk, *Mowa nienawiści w internecie w doświadczeniu polskiej młodzieży*, „Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka”, 2014, nr 13, s. 155–156.

¹⁶ Ł. Starzewski, *Jak mierzyć przestępstwa z nienawiści – seminarium o innowacyjnej metodologii badań przeprowadzonych przez Biuro Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka OBWE i Rzecznika Praw Obywatelskich*, Rzecznik Praw Obywatelskich, <https://bip.brpo.gov.pl,20.03.2019> (12.01.2023).

wieku związany jest z przyznaniem jednostce określonych przywilejów oraz praw i obowiązków obywatelskich, natomiast górny jest bardziej umowny i wyznacza zazwyczaj czas osiągnięcia stabilizacji życia zawodowego i rodzinnego¹⁷. Celem tej części badań empirycznych jest wskazanie poziomu tolerancji zachowań związanych z szerzeniem nienawiści w grupie młodych dorosłych. Gromadzenie i analiza materiału empirycznego zostały podporządkowane poszukiwaniu odpowiedzi na pytania o to, jaki jest poziom tolerancji zachowań związanych z szerzeniem nienawiści wśród młodych dorosłych, czy jest on zróżnicowany ze względu na wiek, płeć, poziom wykształcenia, miejsce zamieszkania, czas spędzony w internecie, zainteresowanie polityką, poglądy polityczne oraz udział w ostatnich wyborach parlamentarnych¹⁸, jeśli tak, to w jakim zakresie. Hipotezą badawczą jest założenie, że młodzi dorośli pomimo częstego spotykania się z hejtem oraz mową nienawiści cechują się niskim poziomem tolerancji zachowań związanych z szerzeniem nienawiści w internecie. Jednocześnie, w celu uzupełnienia badań, autorka przeprowadziła analizę wybranych pytań, które były najbardziej istotne z punktu widzenia niniejszego artykułu. Weryfikując hipotezę, przeprowadzone zostały badania sondażowe.

Metodologia badań

Problematyka dotycząca tolerancji zachowań związanych z szerzeniem nienawiści w internecie wśród młodych dorosłych to jedynie część projektu badawczego realizowanego w ramach badań, których efektem było sporządzenie pracy doktorskiej. Prezentowane dane zebrano w okresie od maja do października 2019 r. na grupie 608 osób w wieku od 18 do 34 roku życia. Objęci badaniem młodzi dorośli zostali dobrani kwotowo ze względu na wiek, płeć, miejsce zamieszkania oraz poziom wykształcenia – adekwatnie do obecnej struktury demograficzno-ludnościowej województwa kujawsko-pomorskiego.

Pomiary zostały zrealizowane przez autorkę samodzielnie. 68% zgromadzonych kwestionariuszy ankiet przeprowadzono w formie elektronicznej, w szczególności wykorzystując media społecznościowe. Link do kwestionariusza ankiety udostępniany był na licznych grupach dedykowanych mieszkańcom województwa kujawsko-pomorskiego. Jeśli

¹⁷ E. Gurba, *Wczesna dorosłość [w:] Psychologia rozwoju człowieka: podręcznik akademicki*, Warszawa 2011, s. 287.

¹⁸ Badania empiryczne były przeprowadzone w 2019 r., co oznacza, że ostatnie wybory parlamentarne dla respondentów odbyły się w 2015 r.

chodzi natomiast o kwestionariusze papierowe, były one kompletowane przede wszystkim w licznych zakładach pracy, na uczelniach wyższych oraz w domach parafialnych.

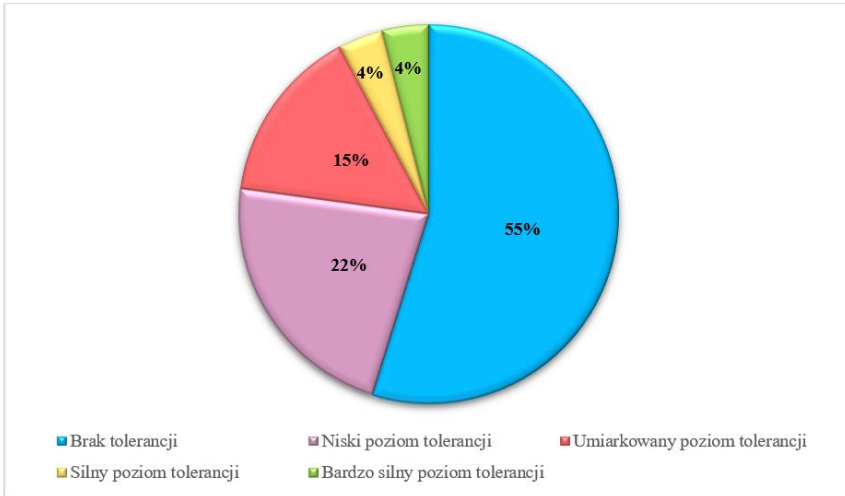
Badania dotyczące tolerancji nienawiści opierały się na skali modelu likertowskiego. Respondenci zostali poproszeni o ustosunkowanie się do 10 twierdzeń, gdzie musieli wybrać jeden z czterech wariantów odpowiedzi: „zdecydowanie się zgadzam”, „raczej się zgadzam”, „raczej się nie zgadzam”, „zdecydowanie się nie zgadzam”. Każda odpowiedź była punktowana od 1 – „zdecydowanie się zgadzam” do 4 – „zdecydowanie się nie zgadzam”. Autorka badań świadomie zdecydowała się na rekodowanie na systemowy brak odpowiedzi, czyli odrzucenie odpowiedzi „nie mam zdania” oraz niepunktowanie jej ze względu na próbę uzyskania bardziej wyrazistych wyników odpowiedzi. Z przeprowadzanych przez badaczy wcześniejszych badań wynika, iż respondenci w przypadku, gdy jedną z odpowiedzi jest „nie mam zdania”, często nie potrafią ustosunkować się do treści pozytywnej lub negatywnej, wybierając tę najbardziej uśrednioną, co jednocześnie zniekształca uzyskane wyniki. Odpowiedzi były punktowane, natomiast uzyskane przez ankietowanych średnie wartości stanowiły wskaźnik ich tolerancji w odniesieniu do nienawiści w sieci internetowej. W celu udzielenia odpowiedzi na pytanie wykonano analizy regresji w ujęciu Bayesowskim za pomocą pakietu brms.

W pierwszej kolejności wyliczono średni poziom tolerancji, osobno dla każdego respondenta, co poskutkowało otrzymaniem zmiennej z zakresu 1–4. Punkty z zakresu 3,4–4 przypisano do poziomu brak tolerancji, punkty z zakresu 2,8–3,3 do poziomu niskiego, punkty z zakresu 2,2–2,7 do poziomu średniego, punkty z zakresu 1,6–2,1 do poziomu wysokiego, natomiast punkty 1–1,5 do poziomu bardzo wysokiego. Należy zaznaczyć, że wspomniane poziomy tolerancji zostały ustalone proporcjonalnie do uzyskanych punktów. Kolejnym krokiem było wykonanie przekształcenia liniowego, za pomocą którego zmapowano oryginalne wartości wskaźnika na zakres 0–1 w celu zamodelowania go za pomocą rozkładu beta. Wartość zero oznacza najwyższy poziom tolerancji nienawiści, a wartość jeden to możliwie najniższy poziom tolerancji nienawiści.

Wyniki badań empirycznych

Jak można zobaczyć na wykresie 1, ponad połowa ankietowanych (55%) cechowała się brakiem tolerancji w kwestii internetowej nienawiści. Jednocześnie 22% badanych wyróżniało się niskim poziomem,

a 15% umiarkowanym poziomem tolerancji. Najmniej licznymi grupami byli respondenci, którzy uplasowali się na wysokim oraz bardzo wysokim poziomie tolerancji (po 4%).

Wykres 1. Tolerancja zachowań związanych z szerzeniem nienawiści w internecie

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 1. Statystyki opisowe dla wskaźnika tolerancji nienawiści w internecie

Tolerancja nienawiści w internecie	M	SD	Me	IQR	min	max	Sk.
	0.75	0.24	0.83	0.33	0	1	-1.07

Źródło: opracowanie własne.

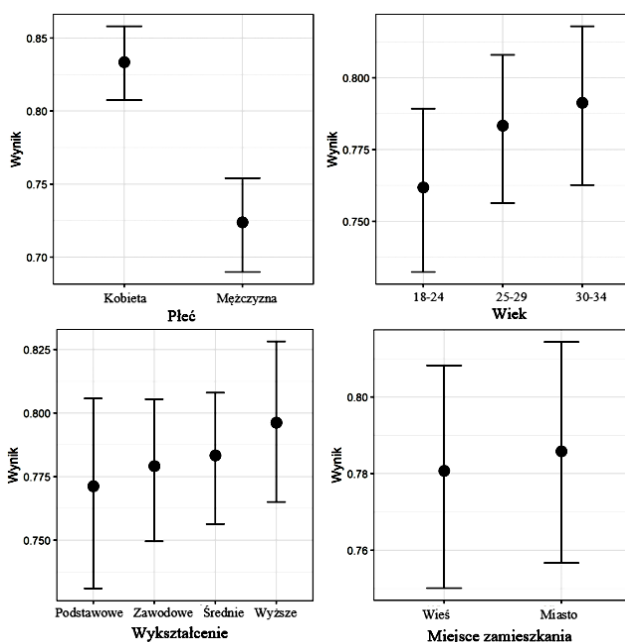
Współczynniki regresji dla modelu ze wszystkimi predyktorami oraz wartości $\log[\text{BF}]$ dla poszczególnych modeli w kolejności, w jakiej wprowadzano je do modelu, prezentuje tabela 2. Oszacowane średnie brzegowe przedstawiono na wykresie 2. Odnotowano silny i statystycznie wiarygodny efekt zmiennych demograficznych ($\log[\text{BF}] = 39,18$). Analiza współczynników regresji wskazała, że wiarygodnie statystycznie efekty występowały dla płci oraz wieku. Odnotowano, że mężczyźni charakteryzowali się większą tolerancją na nienawiść niż kobiety oraz że tolerancja malała wraz z wiekiem.

Tabela 2. Rezultaty analizy regresji beta dla poziomu tolerancji nienawiści w internecie

Tolerancja nienawiści	M	SE	LI	UI	log[BF]
Stała	0.44	0.16	0.13	0.75	
Płeć	0.36	0.04	0.27	0.44	39.18
Miejsce zamieszkania	-0.02	0.04	-0.1	0.06	
Wiek	0.09	0.05	0	0.18	
Wykształcenie	0.06	0.05	-0.04	0.15	
Godziny w sieci	0.19	0.04	0.12	0.27	9.35
Zainteresowanie polityką	-0.1	0.04	-0.18	-0.02	0.86
Poglądy polit. [1]	-0.17	0.07	-0.32	-0.03	
Poglądy polit. [2]	-0.01	0.07	-0.15	0.12	2.23
Poglądy polit. [3]	0.25	0.07	0.1	0.39	
phi	4.79	0.3	4.24	5.39	
zoi	0.2	0.02	0.17	0.24	
coi	0.98	0.01	0.94	1	

Nota: phi, zoi i coi to parametry rozkładu beta, kolejno: odchylenie standardowe reszt, prawdopodobieństwo na obserwację zera lub jedynki oraz warunkowe prawdopodobieństwo na obserwację jedynki; M, SE, LI i UI to średnia, błąd standardowy oraz dolny i górny 95% przedział wiarygodności rozkładu *a posteriori* współczynników regresji.

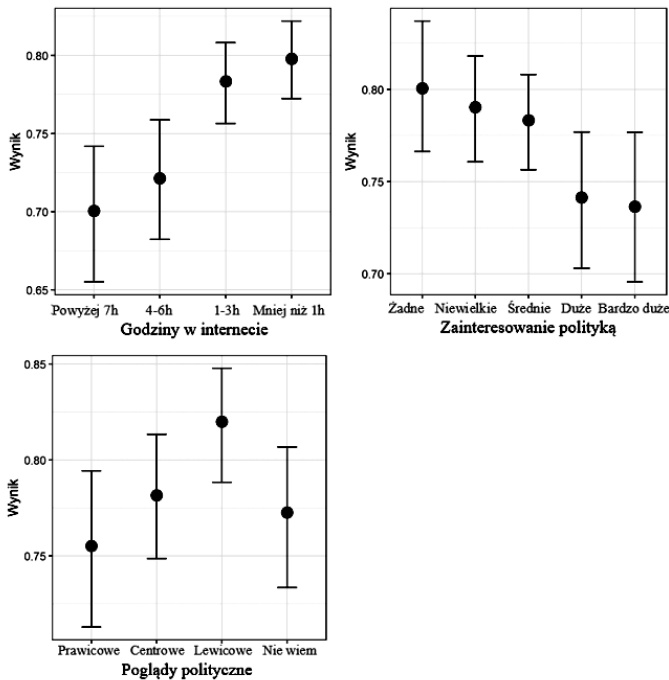
Źródło: opracowanie własne.

Wykres 2. Oszacowane średnie brzegowe dla predyktorów tolerancji nienawiści w internecie – zmienne demograficzne

Źródło: opracowanie własne.

Godziny spędzone w sieci również okazały się wiarygodnym i ekstremalnie silnym predyktorem dla poziomu tolerancji nienawiści w internecie ($\log[\text{BF}] = 9,35$). Odnotowano, że wraz ze wzrostem czasu spędzanego w sieci rosła również tolerancja nienawiści ($\log[\text{BF}] = 9,0$). Poziom zainteresowania polityką nie był w sposób statystycznie wiarygodny ($\log[\text{BF}] = 0,86$). Natomiast poglądy polityczne okazały się wiarygodnym, umiarkowanie silnym predyktorem tolerancji nienawiści ($\log[\text{BF}] = 2,23$). Odnotowano, że najmniejszy średni poziom tolerancji miały osoby o poglądach lewicowych, natomiast największy o poglądach prawicowych (wykres 3).

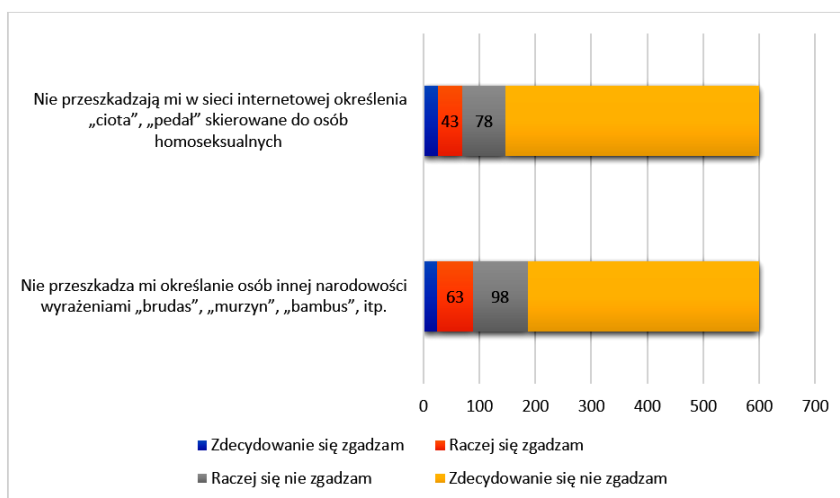

Wykres 3. Oszacowane średnie brzegowe dla predyktorów tolerancji nienawiści w internecie – dodatkowe zmienne

Źródło: opracowanie własne.

W kolejnym etapie badań dotyczących tolerancji nienawiści w internecie przeprowadzono analizę odpowiedzi na pytania, które są najbardziej istotne z punktu widzenia niniejszego artykułu. Jak można zauważyć na wykresie 4, większość respondentów zdecydowanie nie zgadza się z twierdzeniem wskazującym, że nie przeszkadzają im w sieci internetowej określenia typu „ciota”, „pedał” skierowane do osób homoseks-

sualnych. Dokonując podziału ankietowanych ze względu na płeć, dostrzeżono, że mężczyźni częściej niż płeć przeciwna wskazywali, że zdecydowanie zgadzają się z tym twierdzeniem (0% kobiet oraz 8% mężczyzn) oraz że raczej się z nim zgadzają (3% kobiet i 11% mężczyzn). Kobiety natomiast częściej zaznaczały odpowiedź „zdecydowanie się nie zgadzam” (88% kobiet oraz 62% mężczyzn). Podobnie jest przy podziale badanych ze względu na wiek. Najmłodsi ankietowani (18–24 lata) częściej niż pozostałe grupy deklarowały, że zdecydowanie zgadzają się z tym twierdzeniem (9% respondentów od 18 do 24 roku życia, 2% respondentów od 25 do 29 roku życia oraz 1% respondentów od 30 do 34 roku życia), natomiast najstarsi (30–34 lata) częściej zaznaczyli odpowiedź „zdecydowanie się nie zgadzam” (67% respondentów od 18 do 24 roku życia, 75% respondentów od 25 do 29 roku życia oraz 81% respondentów od 30 do 34 roku życia).

Wykres 4. Tolerancja zachowań dotyczących mowy nienawiści w internecie

Źródło: opracowanie własne.

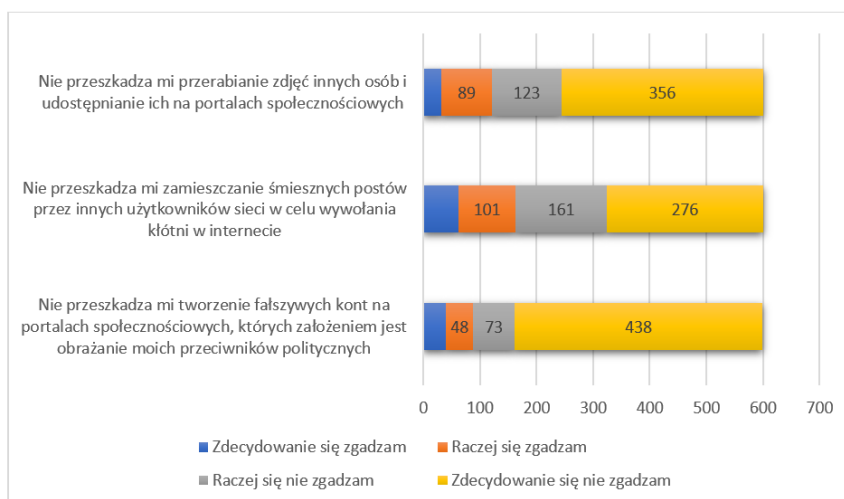
Kolejne twierdzenie związane ze stosowaniem mowy nienawiści w internecie dotyczyło akceptacji opisywania w sieci osób innej narodowości określeniami „brudas”, „murzyn”, „bambus”. Podobnie jak w poprzednim twierdzeniu, respondenci najczęściej wskazywali, że zdecydowanie nie zgadzają się z tym sformułowaniem (68%). Dostrzeżono niewielkie różnice w podziale badanych ze względu na płeć. Mężczyźni częściej niż płeć przeciwna wskazywali, że zdecydowanie się zgadzają (0% kobiet oraz 8% mężczyzn), natomiast kobiety, że zdecydowanie się

nie zgadzają (85% kobiet oraz 54% mężczyzn). W rozróżnieniu ankietowanych ze względu na wiek można zauważyć jedynie, że najmłodszy badani częściej niż pozostali respondenci wskazywali, że zdecydowanie zgadzają się z twierdzeniem, że nie przeszkadza im określanie osób innej narodowości wyrażeniami „brudas”, „murzyn” czy „bambus” (8% respondentów od 18 do 24 roku życia, 3% respondentów od 25 do 29 roku życia oraz 1% respondentów od 30 do 34 roku życia).

Podczas analizy badań zaobserwowano, że na twierdzenie dotyczące przerabiania zdjęć innych osób i udostępniania ich na portalach społecznościowych większość ankietowanych nie zadeklarowała akceptacji tego typu czynności, gdyż najwięcej z nich zaznaczyło odpowiedzi „zdecydowanie się nie zgadzam” (59%) oraz „raczej się nie zgadzam” (20%). Dostrzeżono różnice w podziale badanych ze względu na płeć i wiek. Mężczyźni oraz najmłodszy użytkownicy sieci częściej niż pozostali zaznaczali odpowiedź „zdecydowanie się zgadzam” (1% kobiet, 10% mężczyzn, 12% respondentów od 18 do 24 roku życia, 2% respondentów od 25 do 29 roku życia oraz 1% respondentów od 30 do 34 roku życia), natomiast kobiety i najstarsi respondenci deklarowali, że zdecydowanie nie zgadzają się z tym twierdzeniem (73% kobiet, 44% mężczyzn, 12% respondentów od 18 do 24 roku życia, 2% respondentów od 25 do 29 roku życia oraz 1% respondentów od 30 do 34 roku życia) – wykres 5.

Na podstawie wyników badań dostrzeżono, że respondenci są najbardziej tolerancyjni w kwestii zamieszczania śmiesznych postów przez użytkowników sieci w celu wywołania kłótni w internecie. Prawie połowa ankietowanych (46%) wskazała, że zdecydowanie nie zgadza się z tym twierdzeniem, a 26%, że raczej się nie zgadza. Jednakże, pomimo że większość nie zadeklarowała akceptowania tego typu czynności, to wśród badanej grupy było to pytanie, na które respondenci najczęściej udzielali pozytywnej odpowiedzi. W tym przypadku również mężczyźni częściej akceptowali takie zachowania aniżeli kobiety, gdyż ci pierwsi częściej niż płeć przeciwna zaznaczali odpowiedź „zdecydowanie się zgadzam” (2% kobiet oraz 18% mężczyzn), natomiast kobiety „zdecydowanie się nie zgadzam” (58% kobiet oraz 33% mężczyzn). W podziale ankietowanych ze względu na wiek zaobserwowano, że najmłodszy częściej niż pozostałe grupy wskazywały, że zdecydowanie zgadzają się z tym twierdzeniem (20% respondentów od 18 do 24 roku życia, 6% respondentów od 25 do 29 roku życia oraz 6% respondentów od 30 do 34 roku życia), natomiast najstarsi deklarowali najczęściej, że zdecydowanie nie zgadzają się z tym (32% respondentów od 18 do 24 roku życia, 48% respondentów od 25 do 29 roku życia oraz 56% respondentów od 30 do 34 roku życia).

Na twierdzenie, że „nie przeszkadza mi tworzenie fałszywych kont na portalach społecznościowych, których założeniem jest obrażanie moich przeciwników politycznych”, niemal wszyscy ankietowani wskazali, że zdecydowanie się z tym nie zgadzają (72%) lub prawie się z tym nie zgadzają (16%). Podobnie jak w poprzednich pytaniach, również tutaj dostrzeżono niewielkie różnice pomiędzy kobietami i mężczyznami. Mężczyźni częściej niż kobiety zaznaczali odpowiedź „zdecydowanie się zgadzam” (1% kobiet oraz 12% mężczyzn), natomiast kobiety „zdecydowanie się nie zgadzam” (87% kobiet oraz 57% mężczyzn). Nie zaobserwowano natomiast zbyt dużych różnic w podziale badanych ze względu na wiek.

Wykres 5. Tolerancja zachowań dotyczących hejtu w internecie

Źródło: opracowanie własne.

Zakończenie

Hejt oraz mowa nienawiści są istotnym zagrożeniem w internecie. Badania empiryczne potwierdzają hipotezę. Internauci używający hejtu i mowy nienawiści lub będący ich obserwatorami (niekiedy również ofiarami) jednocześnie nie tolerują tego rodzaju szkodliwych społecznie zachowań. Odpowiadając na pytania badawcze zawarte we wstępie, badania empiryczne unaocznily, że większość ankietowanych uplasowała się na poziomie braku tolerancji (55%) oraz niskim poziomie tolerancji (22%), co oznacza, że badana grupa nie toleruje tego typu zachowań. Poziom tolerancji wśród

badanej grupy był zróżnicowany jedynie ze względu na płeć, wiek, poglądy polityczne oraz czas spędzony w internecie. Zarówno mężczyźni, jak i najmłodszy respondenci wykazywali się wyższym poziomem tolerancji niż kobiety oraz starsi ankietowani. Oznaczać to może, że agresywne komentarze czy obraźliwe określenia w stosunku do innych osób nie zawsze są dla nich czymś złym i nieetycznym. Odnotowano także, że najmniejszy średni poziom tolerancji miały osoby o poglądach lewicowych, natomiast największy o poglądach prawicowych. Godziny spędzone w sieci również okazały się ciekawym predyktorem, gdyż wraz ze wzrostem czasu spędzonego w sieci rosła także tolerancja nienawiści. Osoby, które spędzają mniej czasu w internecie, były bardziej niechętne w stosunku do nienawiści w sieci niż osoby, które deklarowały, że w internecie spędzają więcej czasu. Potwierdza to tezę, że częsty kontakt z tego typu informacjami obniżać może wrażliwość na wspomniane treści. Patrząc na to, że coraz więcej osób korzysta z internetu, stanowi to istotny problem, z którym należy się zmierzyć już teraz. Młodzi internauci często uważają, że hejt jest nierozdzielnie związany z internetem, dlatego nie należy się tym zbytnio przejmować, a także nie należy reagować na tego typu działania. Postawa taka może być powodowana różnymi czynnikami, do których można zaliczyć przede wszystkim obojętność, bezsilność, ale przede wszystkim brak wiedzy na temat narzędzi niezbędnych do reagowania na problem. To natomiast powoduje konieczność zwrócenia szczególnej uwagi na analizę poziomu edukacji szkolnej, przekazu medialnego czy poziomu kultury. Co jednak ciekawe, pomimo że hejt i mowa nienawiści są nieodłącznym elementem podczas korzystania z internetu, to jednak badana grupa zdecydowanie nie tolerowała tego typu zachowań. Oznacza to, że również dla respondentów jest to zjawisko, które nie powinno być akceptowane. Z tej przyczyny należy w większym stopniu rozpowszechnić wiedzę na temat sposobów reagowania na tego typu wypowiedzi. Niereagowanie na nienawiść w internecie nie rozwiązuje problemu, a w konsekwencji może doprowadzić do zagrożenia życia i zdrowia wielu osób, szczególnie młodych ludzi, którzy internet traktują jako część naturalnego środowiska.

Bibliografia

- Belcer A., *Modelowanie relacji młodzieży w środowisku cyberprzestrzeni* [w:] *Dzieci i młodzież w świecie technologii cyfrowej*, red. E. Janicka-Olejnik, K. Klimek, Łódź 2016.
- Bell C.V., *Hate Speech, Online and Social Media* [w:] *Encyclopedia of Social Media and Politics*, red. K. Harvey, Los Angeles–London–New Delhi–Singapore–Washington 2014.

- Cohen-Almagor R., *Freedom of Expression v. Social Responsibility: Holocaust Denial in Canada*, „Journal of Mass Media Ethics”, 2013, nr 28.
- Czaplicka M., *Hejt w internecie. Raport ilościowy*, Recepta na hejt – kampania społeczna ZnanyLekarz.pl i Wobuzza, <https://prowly-uploads.s3.amazonaws.com>, 1.09.2015 (5.09.2022).
- Dijk J., *Spoleczne aspekty nowych mediów: analiza społeczeństwa sieci*, Warszawa 2010.
- Gagliardone I. [i in.], *Countering online hate speech*, Paris 2015.
- Gurba E., *Wczesna dorosłość* [w:] *Psychologia rozwoju człowieka: podręcznik akademicki*, Warszawa 2011.
- Hejt w sieci – wyniki badania SW Research (infografika)*, Marketing przy kawie, <https://marketingprzykawie.pl>, 3.08.2015 (5.09.2022).
- Levinson P., *Nowe nowe media*, Kraków 2010.
- Lister M. [i in.], *Nowe media. Wprowadzenie*, Kraków 2009.
- Matamoros-Fernandez A., Farkas J., *Racism, Hate Speech, and Social Media: A Systematic Review and Critique*, „Television & New Media”, 2021, nr 22.
- Naruszewicz-Duchlińska A., *Nienawiść w czasach internetu*, Gdynia 2015.
- Starzewski Ł., *Jak mierzyć przestępstwa z nienawiści – seminarium o innowacyjnej metodologii badań przeprowadzonych przez Biuro Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka OBWE i Rzecznika Praw Obywatelskich*, Rzecznik Praw Obywatelskich, <https://bip.brpo.gov.pl>, 20.03.2019 (12.01.2023).
- Stefaniak A., Bilewicz M., *Polska: wyzwania. Mowa nienawiści jako studium przypadku* [w:] *Polska w ruchu. Eksperti i młodzi liderzy o wielokulturowości, transformacji i aktywizmie*, red. M. Mazur-Rafał, M. Szarota, Warszawa 2014.
- Tomczyk Ł., *Mowa nienawiści w internecie* [w:] *Polskie badanie EU KIDS Online 2018*, red. J. Pyżalski [i in.], Poznań 2019.
- Włodarczyk J., *Mowa nienawiści w internecie w doświadczeniu polskiej młodzieży*, „Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka”, 2014, nr 13.

Tolerance of online hate behaviour among young adults: an empirical analysis

Abstract

Access to the Internet is associated with many risks for young people, including exposure to hate speech or haterade. The prevalence of this type of speech may reduce the sensitivity of young online users to this problem. Sometimes young people express indifference towards hate speech on the internet, and sometimes even find it funny or attractive. The aim of this article was to indicate the level of tolerance of hate behaviour among young adults. The research hypothesis was that young adults, despite frequent encounters with haterade and hate speech, are characterised by a low level of tolerance of online hate behaviour. Survey research was conducted to verify the hypothesis. The empirical research confirms the hypothesis. Young adults do not tolerate activities aimed at insulting, intimidating or offending other Internet users.

Keywords: hate speech, haterade, young adults, internet, tolerance